

Йозеф Несвадба

Мордер

– Не бива да летите! – каза тя задъхана и ме улови за лакътя... – Това ще означава смърт за вас!

Отначало не можах да я позная. Та тя говореше чешки. А вчера ме уверяваха, че в цялото заведение работят само швейцарци. Бяха горди с това, защото иначе тук помощните работи се извършват главно от италиански сезонни работници, които получават по-малки възнаграждения и затова са някак пренебрегнати.

– Вие чехкиня ли сте? Защо не се обадохте още вчера? Нали работите в онзи ресторант? – исках да се уверя аз. Сега на сутринта тя изглеждаше малко по-другояче. Вчера беше с тиролска носия и плитки, непрекъснато се усмихваше и наблюдаваше клиентите е някакво нетърпение. Спомних си как засия, когато си избрах кордон бльо, и прие поръчката ми като някакво гениално хрумване, сякаш в заведението преди мен на никого не бе минавало през ум, че може да вечеря кордон бльо, и сякаш това ястие не беше известно от почти всички произведения на Дюренмат, в чест на когото си го и поръчах – от литературни, а не от кулинарни подбуди, защото бях в страната на Дюренмат и исках да го потвърдя с това. Тъй като всичко се случи в Цюрих. Дотогава никъде по света не бях обслужват така идеално и възторжено като снощи и сметнах, че това е специалитет на швейцарките, защото ни сервираха само жени на средна възраст, високи и едри – майчински тип. Сега в нея нямаше нищо майчинско, видът ѝ не беше възторжен и не се усмихваше. Все още дишаше бурно.

– Не е важно каква съм. Дойдох да ви предупредя. И ако не ме послушате, ще загубите живота си, разбирате ли?

Отсреща бе спряло последното такси. Не оставаше много време. Самолетът щеше да излети след един час. Прекарах в Цюрих един-единствен ден, защото трябваше да чакам самолета, който каца в африканска страна, едва неотдавна получила независимост. Вечерта случайно срещнах в хотела няколко представители на нашата външна търговия, които се връщаха от тази страна. И тъкмо те ме отведоха в този ресторант в старата част на града, която се нарича Нидердорф или Долна махала. Беше ми малко неприятно, че такъв славен град като Цюрих се разделя на долна и горна махала, както някаква си Лхота. Но там имаше скъпи заведения, кордон бльо-то никъде по света не струваше толкова, а моите нови познати бяха с широки пръсти. Пиеше се розе, розово вино, бутилка след бутилка. Помещението беше в готически стил, собственицата на заведението ни посрещна лично като свои бъдещи приятели, за малко не ни запита за здравето на семействата ни и охладня едва когато чу, че

говорим славянски език. В ъгъла един господин във фрак свиреше на пиано тихи мелодии, а главният готвач обикаляше масите, за да приготвя ястията пред очите на самите клиенти, при което осветлението в залата угасваше, та всеки да може да се възхити на това основно и главно изкуство на готвача, който се извисяваше над преносимите пламъци като някакъв магьосник.

– Сигурно командировъчните в Министерството на външната търговия са големи – позволих си да отбележа при третата бутилка. – Аз не мога да посещавам толкова скъпи чуждестранни заведения.

– Глупости – усмихна се представителят на полиграфията, който все още решаваше проблема къде ли гражданите на новата държава ще носят новите си лични паспорти, когато през деня имат само превръзки около бедрата. – Спестихме от пътуването. Ще летим с новата компания.

– „Мордер“ – обясни ми друг. – Цените им са с петдесет процента по-ниски и имат нов тип самолети, но у нас финансовите органи още не знаят това, така че всъщност „Мордер“ ни плаща вечерята. Препоръчвам ви тази компания. Говори се, че конкурентните фирми искат да подадат оплакване до международния съд, но засега тя лети и пести пари. Утре имате пряка връзка. Разбира се, трябва да станете рано сутринта...

Сега си спомням, че швейцарката, всъщност чехкинята, която ни обслужваше, при тази забележка изпусна прибора. Да, изпусна прибора. Тя се извини със сълзи на очи, ала собственицата веднага дотича и засъска като змия, така че макар само след миг да получих нов прибор, все пак успях да забележа това. Беше реагирала на казаното. Явно ни е разбирала. Както бях забелязал, и пианистът. При четвъртата бутилка той вече свиреше „Нощна пеперуда“, „На царската ливада растат ред тополи“, „Вятър вее в пустинята“, „На зелената лъка“, но ги изпълняваше като модерни мелодии, безразлични за ушите на швейцарските богаташи, но все пак мелодии от предвоенна Прага, с които явно искаше да привлече вниманието ни, той, чешкият музикант, когото съдбата беше отвяла чак тук, в цюрихския Нидердорф, в ресторанта „Zug Kolumna Treu“¹ – название, представляващо някаква макаронджийска галиматия, неразбираема за никого. Вече плащахме и главата ми се замая от сметката.

– Аз обаче съм си купил самолетния билет в Прага. Ще ми върне ли „Мордер“ разликата в цената? – попитах ги със съмнение.

1. Неправилен немски: „При вярната колона“. Б. пр.

– Разбира се – изсмяха ми се те. – И при това във валута, приятелю. Та нали там е печалбата.

Отивахме към изхода покрай пианото под звуците на песента „Дайо, не викай“. Не можех да не се спра.

– Вие от Прага ли сте? – попитах глупаво аз, като че ли всеки чех трябваше да е от Прага.

– Bitte?² – отвърна пианистът без усмивка и вдигна учудено вежди, леко обиден. После заговори нещо на местния швейцарски език, който трудно разбират и германистите. Собственицата вече ми беше донесла палтото и твърдеше, че за нея било наистина чест, заедно съм ял кордон бльо от нейната кухня и че сигурно няма да забравя да дойда пак, поздравяваше семейството и родината ми и ни изпрати чак до вратата, като говореше не швейцарски, а перфектен немски, който всички разбирах-ме. Пианистът отново беше подхванал прелюдиите си, огромната сянка на готвача се приближаваше откъм кухнята и светлините пак угаснаха, защото щеше да се приготвя Ястие, приятелите ми бяха вече вн и вди-гаха глъчка, но аз не можех да направя нито крачка. Мъжът започна да свири „Напред и все напред“, „След соколското знаме“; този швейца-рец, който вдигаше вежди, сякаш думата „Прага“ беше неприлична, не-достойна за ресторанта им, свиреше един подир друг соколски³ маршове и посрещна с тях двамата дебели американци, които се настаниха на на-шата маса. Разбира се, те никога не бяха чували тези мелодии. Прияте-лите трябваше да ме измъкнат насила от помещението.

– Някакъв си емигрант. Да не искаш да се биеш с него? Докато не е засвирил „Червено-бял“⁴, няма причина, а и дори да я засвири, нищо не можеш да направиш. Тук няма Народна милиция.

Те ме влачеха из уличките на Нидердорф, където за разлика от всички западни градове няма проститутки и където нощните заведения са отворени само до дванадесет часа, така че в дванайсет и петнайсет улиците са вече пусти, толкова пусти, че американските туристически бюра под надписа „Нощният живот в Цюрих“ посочвали бързите влако-ве, които имат връзка с най-близките градове извън границите на Швейцария.

– Не забравяйте, че в тая страна нищо не се е променило. Не са участвували в нито една война. Тук богатите хора са богати още от

2. Моля? (нем.) – Б. пр.

3. „Сокол“ – Чехословашко физкултурно дружество. Б. пр.

4. Песен – „химн“ на партията на народните социалисти по време на буржоазната Че-хословашка република. Б. пр.

седемнайсети век. Няма нови прослойки както в Германия, не са настъпвали никакви промени. Освен тази, че расте броят на влоговете в швейцарските банки, където международните авантюристи изпращат печалбите си, без повечето от тях да успеят да си ги изтеглят. Четох статистика по този въпрос...

Това не ме интересуваше. Отново се замислих за чешкия музикант, за Шванда-пианиста⁵, който някъде тук търси своята принцеса, въпреки че е петдесетгодишен, с плешиво теме, двойна брадичка и очила.

– И господинът на пианото ли е чех? – попитах сутринта своята вчерашна сервитьорка.

– Той ми е мъж – каза с омраза тя. – И така, сбогом. Бъдете здрав. И никога не летете с новата компания...

Усмяхнах се:

– Печелите ли от това?

– Какво?

– От това разубеждаване. Нима конкурентите на „Мордер“ нямат други средства? Чух как принудили „КЛИМ“ да не претоварва стомасите на своите пътници, въпросът се бил разисквал и в Хага. Аз имам малко пари, трябва да летя колкото се може по-евтино. Не мога да избирам. А повечето хора са като мен. Предайте това на своите работодатели, госпожо...

Тя поклати отчаяно глава:

– Трябва да ми вярвате. Не получавам за това нито کرونا. Тоест франк – въздъхна тя. – Дойдох да ви предупредя, защото сте съотечественик и защото ми харесвате. Естествено „Мордер“ лети евтино, защото от самолетите му изчезват хора. Хора! Разбирате ли? Никъде, на никоя спирка неговите нови самолети не се зареждат с бензин, тъй като имат друго гориво.

Бях принуден да се засмея:

– Вие прекаляхте. Това вече не е нечестна конкуренция, а глупост. – „Може пък, бедничката, да се е побъркала в Швейцария“ – помислих си аз. Ако се съди по това, което бях видял тук, луксът е малко скучен, може да е полудяла от скука. Или от своя пианист. – Извинете, госпожице, тоест, мадам. Трябва да си наема такси.

Тя не се и помръдна. Понечих да я отстраня насила. Едва не се сбихме пред хотела.

– Кълна се, че е истина. Акционерите от тази компания имаха

5. Герой на пиесата „Страконицки гайдар“ от чешкия писател . К. Тил. Б. пр.

вечеринка при нас, напиха се и крещяха това, а на другия ден смениха целия персонал. Само аз и мъжът ми останахме в заведението. Досега на никого не съм го казвала...

– И вече никога не го казвайте. Запазете тайната за себе си – стрелях се да бъда любезен с нея. Понякога това помага, понякога така могат да се коригират погрешните представи. – Само за себе си! – повторих важно и най-сетне се отскубнах от нея. Спрях първото такси, което мина. Видях я зад себе си и изведнъж ми се стори много по-дребна, по-прегърбена и по-стара.

Но по пътя за аерогарата не можех да я забравя. Сутринта бях станал в пет часа, защото през нощта имаше буря, и постоянно мислех за предстоящия полет. Не мога да кажа, че съм напълно спокоен преди всяко летене. Не ме е страх, но тази сутрин например непрекъснато мислех за „Каравела“, който падна точно над Цюрихското летище миналото лято и при това погуби цялото възрастно население на някакво тукашно село. Спомних си за серията нещастни случаи на самолетите тип „БОИНГ“ и нашите две катастрофирани „ТУ“-та. Има известен риск. Но да не би за това да се откажа да летя? Или ще губим времето си по параходи и влакове. В самолета човек е заобиколен от индивидуални грижи, от красиви стюардеси, носят му храната на скаута, а и във влака може да се случи нещастие. Често се говори за самолетните катастрофи, но се забравя колко самолети кръстосват днес въздуха. Сигурно катастрофират много по-малко, отколкото леките коли. Или може би не трябва да пътуваме и с лека кола? Да не би очарователните усмивки на стюардесите да са смъртно изкушение? Човек мисли за тези неща преди всяко излитане, а накрая пристига благополучно, забравя всичко и гордо си казва: „Преди три часа бях още в Прага...“ Няма да се оставя да ме обърка една луда съотечественица, я! А може наистина да е агентка на конкурентна авиокомпания.

Цюрихската аерогара е ултрамодерна, куфарите се изпращат по конвейери, митничарите не ги и докосват, само източните паспорти оглеждат по-продължително. До безмитния магазин се отива по стълби, там се блъскат чужденци и с последните си франкове купуват значително по-евтино цигари и уиски. Минах покрай тях най-равнодушно. Още при митничарите бях чул съобщението: „«Сюисер» със съжаление известява на пътниците си, че полетът на самолета за Кайро се отлага поради лошото време.“ Докато стигна до бара на аерогарата, чух подобни съобщения и на компаниите „КЛМ“, „Ер Франс“, „Луфтханза“, на израелската и на още няколко частни авиокомпаниии, чиито названия не

ми бяха познати. Може би днес изобщо няма да се лети. Барът беше препълнен. Поръчах си кока-кола с ром, този коктейл се нарича „Куба либре“⁶. Барманът ме погледна подозрително. Да не би след кубинската революция това питие да не се консумира в Швейцария? Чаках покорно. Всъщност малко ми олекна. Можех да реша. Какво искаше да каже тя с това? Че не използват бензин? Нима човешкото тяло може да се гори вместо бензин? Ама че глупост. Поръчах си още една „Куба либре“. И тогава прозвуча съобщението:

– „Мордер“ известява, че неговият самолет за Африка ще излети в определеното време. Пътниците да се явят при автобус номер четири...

Бързо платих сметката и ръката ми леко трепереше. Забравих да си купя „Нюзуик“, където тъкмо пишеше за бурите над Прага. Жалко, сигурно щях да науча цял куп интересни неща.

Пред автобус номер четири се бяха насъбрали най-малко двеста души. Виждахме само контурите си, защото в това време мъглата беше паднала ниско и навсякъде около нас лампите светеха като в късна нощ. Две хубави девойки, brunетка и блондинка, почнаха да четат имената ни. „Сигурно самолетът е огромен. Толкова хора...“ – казах си аз, когато се качвах в автобуса вече с плац-картата в джоба.

– Защо „Мордер“ ще излети, когато всички останали компании няма да летят? – попитах аз блондинката по-скоро с уморен глас.

– Защото самолетът ни е нов тип – професионално оголи в усмивка всичките си тридесет и два зъба стюардесата. – Летим безопасно и във всякакво време. Подготвеният суперсоничен „Конкор“, който тепърва ще започнат да произвеждат англичаните заедно с французите, е вече с две години по-стар от нашия „Мордер“. Това няма да бъде само полет, а просто триумф на техниката. – И тя ме бутна в автобуса.

Движихме се внимателно в гъстата като мляко мъгла, защото час по час пред нас се появяваше долната част на някой реактивен самолет, а веднъж за малко не се сблъскахме с една автоцистерна. „Мордер“ беше кацнал чак на края на летището. Самолетът беше огромен и черен, много по-голям от който и да е тип, познат ми досега. Напразно търсех да видя перка или дюзи. Самолетът по-скоро приличаше на ракета с мънички крила и беше съвсем черен. Лежеше сред мъглата като ковчег върху бяла катафалка.

– А къде е автоцистерната? – попитах аз brunетката, когато чакахме на опашка пред високата стълбичка, по която трябваше да се

6. Свободна Куба (исп.). Б. пр.

покатерим до входа при носа на самолета.

– Каква автоцистерна? – за първи път не успя да се усмихне тя и се нахвърли върху мен по-скоро като надзирател в концентрационен лагер. – Не знам. Не разбирам от техника.

– Та вие не можете да потеглите, без да заредите с бензин! – провикнах се аз колкото се може по-високо. – Или да не би да летите с друго горивно вещество? – нарочно казах „вещество“, защото те явно бяха нервни. Хората около мен се заоглеждаха, говорех английски, всички ме разбираха и всички знаеха, че преди излитане самолетът трябва да се зареди.

– „Мордер“ е зареден с бензин за двата курса – обади се блондинката. – Заредихме в Бамак – успокояваше останалите тя.

– Това не е вярно! – дръзко лъжех аз. – Моят приятел е летял с вас. Никъде не сте зареждали... И тогава чух името си. Обърнах се. Викаха ме при малката вратичка долу под стълбите, където в този самолет може би прибираха куфарите.

– Аз съм – казах на дребната негърка, която викаше името ми вече за трети път, като че ли не виждаше, че се приближавам към нея. Но нали съм си платил билета като всички останали. Искам да летя с тях. Уплаших се. Това вече не бяха само опасения. Изпотих се и ръцете ми се разтрепераха.

– Капитанът иска да говори с вас – каза негърката и ме улови за ръката, сякаш бях малко момче.

Като войник бях служил в авиацията и само един поглед в капитанската кабина ми беше достатъчен, за да разбере, че тя няма нищо общо с пилотажа на реактивните самолети или на самолетите с витла. Вместо лостове и „будилници“, както ги наричат нашите пилоти, видях странни стъклени тръбички с разноцветни течности, реторти и стъкленици, така че по-скоро ми се струваше, че съм в биологическа лаборатория.

– Не бива да предизвиквате паника – каза капитанът на твърд английски език. На главата си не носеше обичайната каска или слушалки, а странна черна качулка с изрязани отвори за очите и повече приличаше на член на Ку-клукс-клан или на обикновен палач. – Ние сме единствените, които излитаме днес от това летище. Пътниците трябва да ни помагат...

– Пътниците плюят на вас! – кряснах му аз. – Няма да се оставим да ни заколи като добитък вашата джелатска компания. Знам всичко за вас. Предпочитам бензина пред кръвта...

Той ме натика в креслото. Бавно си свали качулката. Имаше големи

сини очи и изглеждаше едновременно учуден и неспокоен.

– Какво говорите, приятелю? Не знаете ли, че при излитане на борда трябва да има спокойствие.

– Какво спокойствие може да има при екзекуция. Добре ми е известно, че вашият самолет яде хора, би трябвало да се нарича „Молох“, а не „Мордер“... Дали причината беше в рома, в мъглата или необикновеното машинно отделение? Изкрещях му всичко. Очаквах, че ще ме разубеди, че лесно ще опровергае всичко, исках да ме успокои...

– Прав сте – каза той и отегчено стана, като че ли обясняваше това за стотен път. – И тъкмо там е нашето велико откритие. Знаете ли колко хора са загинали миналата година при самолетни катастрофи? Един на десет хиляди. И защо? За нищо. Застрахователните дружества са плащали, спасителните организации са се напъргали, пропагандата е трябвало да убеждава. И нищо не се е променило. Все още има известен риск, когато се качвате на самолет, както и когато се качвате на влак, в автомобил или на параход. Ние използваме този риск. Разбирате ли? Един от нашите пътници се жертва, за да превози останалите десет хиляди. Не замръзва на алпийски глетчер, не изгаря бавно в океана, нито пък му разкъсваме вътрешностите при стремглаво падане, както другите компании. Използваме го хигиенично и безболезнено. Затова можем да работим евтино. Много по-хуманни сме от другите си конкуренти. И нямаме никакви катастрофи. Защото ги използваме. Жертвата се определя с жребий. Работим със случайността както другите. Така че защо крещите? Трябва да сте доволен. Скоро всички компании ще използват нашия метод. Защо пътниците трябва да умират даром и напразно? Разбирате ли? Идете да седнете на мястото си... – Той ми се усмихна. И аз се усмихнах. Точно така. Шегува се. Исква да ме успокои с шега. Засмях се с цяло гърло. – Радвам се. И запомнете номера си... – добави той на прощаване...

Помещението за пътници беше обзаведено както в другите самолети. Всички бяха седнали дисциплинирано на местата си. Брюнетката ме придружи чак до носа на самолета. Седалката до прозореца беше заета. Отпуснах се на тая до пътечката. Трябва да преценя всичко. Ами ако не се е шегувал? Ами ако той капитан-палач е говорел сериозно? Погледнах пода. Всяка седалка беше прикрепена към малък алуминиев квадрат. Да не би да са пропадащи? Всички седяхме толкова дълбоко в полиестерните кресла, че дори не виждахме съседите си. Наведох се. До мен седеше пианистът от „Kolumna Treu“! Тъкмо си пъхаше памук в ушите. Престори се, че не ме вижда.

– Затегнете колана си! – заповяда ми брюнетката, която явно беше много по-неспокойна от колежката си. – Защо не сте го затегнали? Вече излитаме! – И с няколко движения затегна колана ми. Как е попаднал тук този човек? Да не би да бях предупреден заради него? Просто е искала да ме задържи в Цюрих, понеже мъжът ѝ заминава? Искала е да си поприказва за родината и затова е измислила тая история? А капитанът само ме е успокоявал, само ми е доказвал колко безсмислено е подозрението ми? Под пода се зачу кънтеж. „Де да бях вече там!“ – с въздишка рече на немски някой зад мене. Но нали капитанът ме беше убедил, че това не е никаква глупост. Че е вярно!

– И все пак предпочитам да летя. По-бързо и много по-удобно е – каза женски глас зад мен. Искях да се обърна, исках да им разкрия всичко, но бях така здраво вързан, че не можех и да се помръдна.

Излетяхме. Започнах да си подсвирквам погребални маршове, които знам от крематориума и гробищата. Погребални маршове и „Грейни ми ти, слънчице златно“. Сега пък пианистът се наведе към мен с въпросителен поглед.

– Bitte? – попитах го аз и приех съвсем швейцарски вид. Нищо не му казах.

КРАЙ

© Йозеф Несвадба
© 1984 Невена Захариева, превод от чешки

Josef Nesvadba

Сканиране, разпознаване и редакция: Светослав Иванов, 2007

Публикация:

ЙОЗЕФ НЕСВАДБА
Експедиции в обратна посока
Разкази

Josef Nesvadba
Vupravy opasnym smerem
Nakladatelstvi Mlada fronta, Smena, Nase Volako
Praha, 1976

© Невена Захариева, преводач, 1984
© Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев, библиотечно оформление,
© Текла Алексиева, рисунка на корицата, 1984
с/о Jusautor, Sofia

Рецензент Бойко Въртов
Редактор Каталина Събева
Художествен редактор Иван Кенаров
Технически редактор Пламен Антонов
Коректор Ани Иванова
Чешка. I издание
Дадена за набор на 28.V.1984 г.
Подписана за печат на 8.XI.1984 г.
Излязла от печат месец ноември 1984 г.
Формат 70×100/32 Изд. № 1785 Цена 2.50 лв.
Печ. коли 26 Изд. коли 16.84 У ИК 16,48
ЕКП 95364 5627-60-84

Книгоиздателство „Георги Бакалов“ – Варна, 1984
Държавна печатница „Балкан“ – София

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4158>]